

**ЗМІНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКІ ЗАБОРОНЯЮТЬ
«ПРОПАГАНДУ ГОМОСЕСУАЛІЗМУ»**

ПРОЕКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ № 8711

*«Про внесення змін до деяких законодавчих актів
(щодо захисту прав дітей на безпечний
інформаційний простір)»*

Типові запитання

Підготували:
Кластер із прав людини та врядування, Група з ВІЛ/СНІДу,
Штаб-квартира ПРООН у Нью-Йорку та Представництво ПРООН в Україні
Червень 2012 р.

Запитання 1. Якою є епідеміологічна ситуація щодо ВІЛ-інфекції та сексу між чоловіками в Україні та сусідніх країнах?

- 1.1 У Східній Європі та Центральній Азії спостерігаються найвищі темпи зростання епідемії ВІЛ-інфекції у світі: за період з 2001 до 2010 р. у цьому регіоні зафіксовано зростання кількості людей, які живуть із ВІЛ, на 250%¹. За останніми звітами, в Україні має місце найсильніша епідемія ВІЛ-інфекції у Східній Європі та Співдружності Незалежних Держав². Поширеність ВІЛ-інфекції серед загального дорослого населення у 2009 р. у Російській Федерації становила 1%, а в Україні – 1,1%. Разом на Російську Федерацію та Україну припадає майже 90% нових діагностованих випадків ВІЛ-інфекції в регіоні³. Показник кількості нових діагностованих випадків інфікування ВІЛ у 2010 р. в Україні становив 36,4 на 100 тис. чол., і за рівнем цього показника Україна йде у регіоні другою після Російської Федерації⁴.
- 1.2 Поширеність ВІЛ-інфекції серед чоловіків, які практикують секс із чоловіками (ЧСЧ), на пострадянському просторі коливається від 5% (Грузія) та 6% (Російська Федерація); в Україні у поширеності ВІЛ-інфекції серед ЧСЧ спостерігаються великі диспропорції – від 1,4% (Чернігів) до 20% (Донецьк)⁵. За деякими припущеннями, звітні дані про поширеність ВІЛ-інфекції серед ЧСЧ значно занижені через соціальну стигматизацію, пов'язану зі статевими стосунками між чоловіками⁶. Проте, в одному з нещодавніх національних досліджень поширеності за даними серологічного скринінгу повідомляється, що поширеність ВІЛ-інфекції серед ЧСЧ становить 6,4%⁷. Проведені в Україні моніторингові дослідження дають підставу вважати, що багато ЧСЧ (близько однієї третини) мають статеві стосунки й з жінками, що підкреслює важливість ефективної профілактики та лікування ЧСЧ як невід'ємного компоненту ширшої стратегії охорони здоров'я населення⁸.

Запитання 2. Якими будуть наслідки для ситуації з ВІЛ-інфекцією, станом здоров'я і розвитком в Україні, якщо цей законопроект буде прийнято?

- ¹ UNAIDS, (2011), *World AIDS Day Report 2011*.
http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2011/JC2216_WorldAIDSday_report_2011_en.pdf.
- ² СС ГА ООН 2012, *Зведена доповідь України про хід виконання заходів із протидії СНІДу, Міністерство охорони здоров'я, звітний період з січня 2010 р. до грудня 2011 р.*
[http://www.unaids.org/en/dataanalysis/monitoringcountryprogress/progressreports/2012countries/ce-UA-Narrative-Report\[1\].pdf](http://www.unaids.org/en/dataanalysis/monitoringcountryprogress/progressreports/2012countries/ce-UA-Narrative-Report[1].pdf).
- ³ WHO, (2011), *Key facts on HIV epidemic and progress in regions and countries in 2010, Eastern Europe and Central Asia, Progress Report 2011: Global HIV/AIDS Response*.
http://www.who.int/hiv/pub/progress_report2011/regional_facts/en/index2.html.
- ⁴ WHO Europe, (2012), *Ukraine HIV/AIDS Country Profile*.
http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0009/158472/UKR-HIVAIDS-Country-Profile-2011-rev1.pdf.
- ⁵ СС ГА ООН 2012, *Звіт України «Дозорне епідеміологічне дослідження ВІЛ-інфекції, організоване у рамках комплексних біоповедінкових досліджень у 2011 р. у групах найвищого ризику»*,
[http://www.unaids.org/en/dataanalysis/monitoringcountryprogress/progressreports/2012countries/ce-UA-Narrative-Report\[1\].pdf](http://www.unaids.org/en/dataanalysis/monitoringcountryprogress/progressreports/2012countries/ce-UA-Narrative-Report[1].pdf).
- ⁶ Там само. Див. також Global Commission on HIV and the Law, (2011), *Eastern Europe and Central Asia Regional Issue Brief*, <http://hivlawcommission.org/images/stories/EECA - RIB.pdf>; Beyrer, C., et al, (2011), *The Global HIV Epidemics among Men Who Have Sex with Men (MSM)*, The World Bank,
<http://siteresources.worldbank.org/INTHIVAIDS/Resources/375798-1103037153392/MSMReport.pdf>.
- ⁷ Див. виноску 5.
- ⁸ Див. виноску 5, а також: *Monitoring the Behavior and HIV Infection Prevalence Among Men Who Have Sex With Men as a Component of Second Generation Surveillance*, 2009.

- 2.1 Хоча Україна у 1991 р. першою з колишніх радянських республік скасувала кримінальне переслідування за статеві стосунки за взаємною згодою між чоловіками, які досягли «віку згоди», надходять повідомлення про високі рівні стигматизації та дискримінації людей на підставі їх сексуальної орієнтації. Стигматизація стосовно «гомосексуалізму» в Україні залишається сильною та зростає: половина українців (46,7%) вважають, що гомосексуали не повинні мати такі самі права, що й інші громадяни⁹. ЧСЧ, як правило, уникають звернення до державних лікувальних закладів, боячись дискримінації з боку медичних працівників на всіх рівнях. Проблемою в Україні є й конфіденційність, зокрема, багато ВІЛ-позитивних геїв неохоче звертаються за медичною допомогою через побоювання того, що їх статус буде розголошений без їх згоди. У результаті багато з них живе у повній ізоляції¹⁰.
- 2.2 Ще більше ускладнюючи ситуацію, 16 травня 2012 р. Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації рекомендував парламенту прийняти законопроект № 8711, який, по суті, обмежив би свободу слова для засобів масової інформації та поставив би поза законом роботу з захисту прав ЛГБТ в Україні¹¹. Запропонований законодавчий акт нібито захищає «право дітей на безпечний інформаційний простір». У законопроекті пропонується включити «пропаганду гомосексуалізму» або «виготовлення чи розповсюдження продукції, що пропагує гомосексуалізм» до (i) чинного переліку заборонених видів діяльності, які шкодять моральності суспільства; (ii) сфери регулювання діяльності засобів масової інформації та видавничої справи; та (iii) Кримінального кодексу України¹². У разі прийняття закон передбачатиме ув'язнення на строк до п'яти років та криміналізуватиме згаданий у ньому «культ гомосексуалізму»¹³. За обґрунтованими припущеннями експертів, законопроект № 8711 поглибить стигматизацію ЧСЧ та підвищить рівень упередженості щодо ЧСЧ, що призведе до реального обмеження прав людини на підставі сексуальної орієнтації¹⁴.

⁹ Там само. Див. також: ILGA Europe, (2011), *Annual Review of the Human Rights Situation of LGBTI People in Europe*. http://www.ilga-europe.org/media_library/ilga_europe/publications/reports_and_other_publications/annual_review_2011/files/annual_review_2011; Nash Mir Center 2010 Survey. www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/ukraine/overview_of_lgbt_human_rights_situation_in_ukraine_in_2010.

¹⁰ amfAR and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, (2012), *Achieving an AIDS-free Generation for Gay Men and Other MSM*. http://www.amfar.org/uploadedFiles/amfar.org/In_The_Community/Publications/MSM-GlobalRept2012.pdf

¹¹ ILGA Europe, *Ukrainian Parliament Discusses Amendments Banning the Promotion of Homosexuality*. http://www.ilga-europe.org/home/news/for_media/media_releases/ukrainian_parliament_discusses_law_amendments_banning_the_promotion_of_homosexuality.

¹² Текст Закону про внесення змін : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=40734.

¹³ ILGA Europe, (2011), *Annual Review of the Human Rights Situation of LGBTI People in Europe*. http://www.ilga-europe.org/media_library/ilga_europe/publications/reports_and_other_publications/annual_review_2011/files/annual_review_2011.

¹⁴ Інформаційно-правозахисний центр для геїв та лесбіянок «Наш світ» (2011), *Становище ЛГБТ в Україні*, <http://www.gay.org.ua/pride/lgbt-ukraine.pdf>; Amnesty International Media Briefing, (2012), *Ukraine Euro 2012 jeopardised by criminal police force*, AI Index: EUR 05/005/2012, April 30 2012, <http://www.amnesty.ch/de/laender/europa-zentralasien/ukraine/dok/polizeigewalt-im-austragungsland-der-euro-2012/briefing-ukraine-euro-2012-jeopardised-by-criminal-police-force.-april-2012.-7-seiten>; Beyrer, C., et al, (2011), *The Global HIV Epidemics among Men Who Have Sex with Men (MSM)*, The World Bank, <http://siteresources.worldbank.org/INTHIVAIDS/Resources/375798-1103037153392/MSMReport.pdf>.

- 2.3 Успіх або невдача реалізації програм, спрямованих на протидію ВІЛ-інфекції, істотним чином залежить від правової бази, яка існує в країні¹⁵. Дискримінаційна правова база заохочує дискримінаційне та гомофобне ставлення, що примушує ЧСЧ «уходити у підпілля», ще більше маргіналізуючи цю вразливу групу населення та заважаючи їм доступу до необхідних послуг щодо ВІЛ і охорони здоров'я¹⁶. Свідчення, зібрані ПРООН, показують, що найбільшим викликом, який постає перед ЧСЧ у східноєвропейських країнах, є їх стигматизація на підставі сексуальної орієнтації з боку суспільства та закладів охорони здоров'я¹⁷. Як наслідок, ЧСЧ зводяться зі зверненням за потрібними медичними послугами або взагалі утримуються від цього через острах дискримінації, приниження і насильства¹⁸.
- 2.4 Отже, запропонований законопроект установлює підтримувану державою дискримінацію щодо групи ЧСЧ та спільноти ЛГБТ, заважаючи людям із гомосексуальною орієнтацією та/або поведінкою отримувати інформацію про наявні послуги з профілактики та лікування. Якщо стигматизація виступатиме стримуючим чинником у доступі до медичного обслуговування, то зусилля з профілактики нових випадків інфікування та подальшої передачі ВІЛ серед ЧСЧ та населення в цілому будуть істотно підірвані.

Запитання 3. Як у запропонованому законопроекті враховані проблеми щодо суспільної моралі в Україні, благополуччя дітей та епідемії ВІЛ-інфекції?

- 3.1 Законопроект спрямований на заборону «пропаганди гомосексуалізму» нібито з метою захисту дітей та сімей, збереження суспільної моралі та запобігання демографічній кризі¹⁹. Запропонований закон заборонить поширення через ЗМІ всієї інформації про гомосексуальність і введе за порушення цієї заборони значні санкції — високі штрафи або позбавлення волі²⁰. У пояснювальній записці народні депутати України — автори законопроекту спробували обґрунтувати свій законопроект, стверджуючи, що «поширення гомосексуалізму складає загрозу національній безпеці, оскільки призводить до епідемії ВІЛ/СНІДу, а також руйнує інститут сім'ї та може призвести до демографічної кризи»²¹.
- 3.2 Законопроект, про який ідеться, умотивований неправильним уявленням про гомосексуальність як про збочення або психічне захворювання²², незважаючи на чітку академічну позицію міжнародного та національного рівнів про те, що гомосексуальність не є розладом. У 1990 р. Всесвітня організація охорони здоров'я виключила діагноз «гомосексуалізм» із Міжнародної класифікації хвороб (МКХ). Цей крок мав і соціальний вимір, бо створив належне підґрунтя для

¹⁵ The Global Commission on HIV and the Law, (2012), *HIV and the Law: Risks, Rights & Health*, Публікація звіту заборонена до 9 липня 2012 р.; він буде розміщений на веб-сайті Комісії: www.hivlawcommission.org.

¹⁶ Global Commission on HIV and the Law, (2011), *Eastern Europe and Central Asia Regional Issue Brief*, available at: <http://hivlawcommission.org/images/stories/EECA - RIB.pdf>. Див. також: UNDP, (2010), *Report exploring the link between MSM with homophobia and HIV/AIDS in countries: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and Serbia*, <http://www.undp.hr/upload/file/266/133038/FILENAME/MSM.pdf>.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Див. виноску 11.

²⁰ Див. виноску 13.

²¹ Там само.

²² Там само. Див. також: Інформаційно-правозахисний центр для геїв та лесбіянок «Наш світ» (2011), *Становище ЛГБТ в Україні*, <http://www.gay.org.ua/pride/lgbt-ukraine.pdf>; Beyrer, C., et al, (2011), *The Global HIV Epidemics among Men Who Have Sex with Men (MSM)*, The World Bank, <http://siteresources.worldbank.org/INT/HIVAIDS/Resources/375798-1103037153392/MSMReport.pdf>.

боротьби зі стигматизацією та дискримінацією щодо гомосексуалів²³. З 1 січня 1999 р. норми МКХ у повному обсязі діють в Україні.

- 3.3 Захист українських дітей не вимагає заборони свободи слова у висвітленні питань одностатевих романтичних та/або сексуальних стосунків. На думку фахівців, сексуальна орієнтація є природним елементом людської особистості, який формується до або у період юності²⁴. Комітет ООН із прав дитини підтвердив, що норма про заборону дискримінації, передбачена у Конвенції про права дитини, включає такі антидискримінаційні підстави, як сексуальна орієнтація та стан здоров'я підлітків (у тому числі щодо наявності ВІЛ-інфекції/СНІДу)²⁵, і зобов'язує забезпечувати для дітей доступ до належної інформації, підтримки, послуг та надання їм необхідного захисту²⁶.
- 3.4 Декриміналізація одностатевих сексуальних відносин стосується таких сексуальних стосунків, які мають місце **за взаємною згодою між особами, що досягли віку згоди** (в Україні — 16 років). Свобода сексуальних стосунків не стосується статевих контактів, які відбуваються без згоди з боку їх учасників. Всі статеві акти без згоди або за примусом – як гетеросексуальні, так і гомосексуальні – являють собою кримінальний злочин, відповідальність за який передбачено чинним кримінальним законодавством. Якщо будь-яка повнолітня особа здійснює статевий акт із дитиною, яка не досягла 16 років, – чи то гетеросексуальний, чи то гомосексуальний – це кваліфікується як «розбещення неповнолітніх», кримінальний злочин. Отже, декриміналізація одностатевих стосунків не легалізує ані «педофілію», ані розбещення²⁷.
- 3.5 Традиційним сімейним цінностям ніщо не загрожує, якщо забезпечується свобода слова для заохочення поширення необхідної інформації щодо здоров'я. У статті 3 Сімейного кодексу України сім'ю визначено «первинним та основним осередком суспільства... сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки»²⁸. Виходячи з цього визначення, гомосексуальні пари, хоча й не можуть укласти шлюб в Україні, не мають перешкод для визнання їх сім'єю за законодавством України.

Запитання 4. Які міжнародні, регіональні та національні правові норми порушує запропонований проект Закону України?

- 4.1 Пропонований законодавчий акт суперечить низці міжнародних договорів, ратифікованих Україною, а також основним засадам прав людини, закріпленим у національному законодавстві.

²³ WHO, (2011), *Stop Discrimination Against Homosexual Men and Women*, May 17 2011,

<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/communicable-diseases/hiv-aids/news/news/2011/6/stop-discrimination-against-homosexual-men-and-women>

²⁴ Amnesty International, (2008), *Love, Hate and The Law: Decriminalizing Homosexuality*,

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/POL30/003/2008/en/d77d0d58-4cd3-11dd-bca2-bb9d43f3e059/pol300032008eng.html#sdendnote91anc>. Див., наприклад, *Sutherland v. United Kingdom*, (1997),

24 EHRR CD22 (European Commission of Human Rights).

²⁵ Комітет із прав дитини, *Зауваження загального порядку № 4*, п. 6,

[http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/504f2a64b22940d4c1256e1c0042dd4a/\\$FILE/G0342724.pdf](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/504f2a64b22940d4c1256e1c0042dd4a/$FILE/G0342724.pdf).

²⁶ Там само, п. 23. Див. також: Комітет із прав дитини, *Заключні зауваження: Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії*, CRC/C/15/Add.188, 9 жовтня 2002 р., п. 43,

<http://www.unhcr.org/refworld/type,CONCOBSERVATIONS,,GBR,3df58f087,0.html>.

²⁷ Patrice Corriveau, (2011), *A History of Gay Persecution in Quebec and France*; Steven Angelides, (2009), *The Homosexualization of Pedophilia – The Case of Alison Thorne and the Australian Pedophile Support Group*, in *Homophobia: Lust and Loathing Across Time and Space*.

²⁸ Сімейний кодекс України,

http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/usa/en/7148/family_kideks_engl.pdf.

Ці основні права включають права на рівність і гідність, свободу від дискримінації та свободу слова, зібрань і доступу до інформації, закріплені в Загальній декларації прав людини²⁹, Європейській конвенції про захист прав людини³⁰, Конвенції про права дитини³¹, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права³², Резолюції ООН про права людини, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність³³ і Декларації про захисників прав людини³⁴. Україна також прийняла резолюцію Ради ООН з прав людини та Спільну заяву держав—членів ООН, спрямовану на «припинення актів насильства і пов'язаних з ними порушень прав людини за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності»³⁵, отже вона зобов'язана дотримуватися цих документів у своїй внутрішній політиці.

- 4.2 Європейська конвенція про захист прав людини (ЄКПЛ) забороняє державам, що її підписали, обмежувати свободу вираження поглядів і свободу об'єднань (статті 10 та 11), особливо щодо вразливих меншин, таких як групи ЛГБТ, і забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою, зокрема за ознакою сексуальної орієнтації³⁶. Наприклад, Європейський суд з прав людини нещодавно постановив, що заборона демонстрації ЛГБТ, організованої у Молдові громадською організацією «GenderDoc-M» у травні 2005 р., суперечить статтям 11, 13 і 14 ЄКПЛ, і Республіка Молдова була зобов'язана Судом виплатити названій організації 11 тис. євро у тримісячний термін³⁷. Отже, як сторона ЄКПЛ, Україна може наразитися на ризик звинувачення з боку Європейського суду з прав людини, якщо вона прийме запропоновані у законопроекті зміни до законодавства, тому що цим вона порушить права ЛГБТ на мирні зібрання і на свободу від дискримінації, закріплені у Конвенції³⁸. Крім того, прийняття Україною в Комітеті Міністрів Ради Європи Рекомендації щодо боротьби з дискримінацією за ознаками сексуальної орієнтації або

²⁹ Загальна декларація прав людини, <http://www.un.org/events/humanrights/2007/hrphotos/declaration%20eng.pdf>.

³⁰ Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-5C9014916D7A/0/CONVENTION_ENG_WEB.pdf.

³¹ Конвенція про права дитини, <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>.

³² Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>.

³³ Комітет ООН із прав людини, 17 сесія, 30 травня – 17 червня 2011 р. Резолюція про права людини, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність, A/HRC/17/L.9/Rev. 1, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G11/141/94/PDF/G1114194.pdf?OpenElement>.

³⁴ Декларація про захисників прав людини, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Declaration.aspx>.

³⁵ Joint statement on ending acts of violence and related human rights violations based on sexual orientation & gender identity, <http://www.iglhrc.org/binary-data/ATTACHMENT/file/000/000/491-1.pdf>.

³⁶ Див. виноску 33, а також статтю 14 і Протокол № 12.

³⁷ European Court of Human Rights, *Genderdoc-M v. Moldova* (Application no. 9106/06), 12 June 2012, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=9106/06&sessionid=99356866&skin=hudoc-en>. Див. також: *European Court: Moldova's ban on LGBT demonstration violated human rights*, (12 June 2012), Joint media release by International Commission of Jurists and ILGA-Europe, http://ilga-europe.org/home/news/for_media/media_releases/european_court_moldova_s_ban_on_lgbt_demonstration_violated_human_rights.

³⁸ Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод застосовна на національному рівні. Вона включена у законодавство держав, що її підписали, які зобов'язалися захищати права, визначені у Конвенції. Отже, національні суди повинні застосовувати Конвенцію. В іншому разі Європейський суд з прав людини ухвалюватиме рішення проти держави у випадку надходження скарг від громадян на відсутність захисту їх прав. Див.: European Court of Human Rights, (2012), *The ECHR in 50 Questions*, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/5C53ADA4-80F8-42CB-B8BD-CBBB781F42C8/0/FAQ_ENG_A4.pdf

гендерної ідентичності» (стаття 8; стаття 16)³⁹ є відображенням на міжнародній арені політичної волі України щодо необхідності захисту ЛГБТ, в тому числі чоловіків, які практикують секс із чоловіками, від утисків і маргіналізації.

- 4.3 Запропонований законопроект іде врозріз із власною Конституцією України⁴⁰, ставлячи під загрозу невідчужувані та непорушні права і свободи людини, гарантовані нею. Це, зокрема: **рівність, гідність і свобода від дискримінації** (статті 21, 24 та 28); **право на вільний розвиток особистості** (стаття 23); **таємниця особистого життя** (статті 31 та 32); **право на свободу думки і слова, на вільне вираження поглядів і переконань** (стаття 34); **право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію** (стаття 34); **свобода об'єднання** (стаття 36); **право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування** (стаття 49).
- 4.4 Хоча Україна прийняла та впроваджує прогресивну Загальнодержавну програму забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки, подальший успіх у боротьбі з епідемією ВІЛ-інфекції вимагає узгодженого підходу з наголосом на поширення інформації, підвищення рівня обізнаності та доступ до послуг із підтримки та лікування для всіх⁴¹. Тому проект закону № 8711 у разі його прийняття увійшов би в протиріччя із зазначеною Програмою й негативно вплинув би на її реалізацію⁴².

Запитання 5. Хоча запропонований законопроект декларує захист дітей, захист суспільної моралі та приборкання епідемії ВІЛ-інфекції, чи забезпечить він дійсне виконання цих завдань?

- 5.1 Запропонований законопроект не містить дійсних механізмів захисту дітей та суспільної моралі, натомість ставить під загрозу права і свободи, закріплені у Конституції України та різних міжнародних документах, до яких Україна приєдналася⁴³. Усім громадянам України, зокрема дітям, що їх має захистити законопроект, буде відмовлено у доступі до цінної інформації, потрібної для охорони здоров'я, і вони не зможуть повною мірою реалізувати та здійснювати право на свободу слова та вираження поглядів і переконань. Як уже згадувалося у п. 3.3 цього документа, Комітет ООН із прав дитини заявив, що підлітки повинні мати доступ до інформації та послуг щодо сексуального здоров'я, і закликав держави розробити ефективні програми профілактики, прийняти законодавство про боротьбу з маргіналізацією підлітків і вжити заходів для усунення всіх перешкод, які заважають доступові підлітків до інформації та догляду⁴⁴.
- 5.2 Запропонований законопроект умотивований припущенням про те, що обговорення в ЗМІ одностатевих стосунків створює сприятливі умови для поширення ВІЛ-інфекції. Доказів, які б підтверджували це припущення, немає. Навпаки, стверджують, що цензурування інформації та інформаційно-пропагандистської діяльності з проблем ВІЛ/СНІДу становить загрозу для здоров'я і життя чоловіків, які практикують секс із чоловіками, й населення в цілому та може тільки посилити

³⁹ Рекомендація CM/Rec(2010)5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про заходи з боротьби проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності, прийнята 31 березня 2010 р., [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec\(2010\)5&Language=lanEnglish&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec(2010)5&Language=lanEnglish&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

⁴⁰ Конституція України (1996 р.), http://gska2.rada.gov.ua/site/const_eng/constitution_eng.htm#c2

⁴¹ Див. виноску 2.

⁴² Андрій Клепиков, Виконавчий директор Міжнародного альянсу з ВІЛ/СНІД в Україні, лист Голові Верховної Ради України В. Литвину, 14 жовтня 2011 р.

⁴³ Див. виноску 29 та виноску 40.

⁴⁴ Див. виноску 25 та виноску 26.

епідемію ВІЛ-інфекції⁴⁵. Дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації, якій сприяє запропонований законопроект, може завадити доступові до інформації та послуг з охорони здоров'я, підвищуючи цим ризик зараження інфекційними хворобами, що передаються статевим шляхом, зокрема ВІЛ-інфекцією⁴⁶. Комітет ООН із прав людини заявив, що криміналізація одностатевих сексуальних стосунків іде врозріз із реалізацією ефективних заходів боротьби з ВІЛ-інфекцією⁴⁷.

- 5.3 Документ «Міжнародні керівні принципи з ВІЛ/СНІДу та прав людини» закликає держави прийняти антидискримінаційні та захисні закони з метою «зменшення порушень прав людини щодо чоловіків, які практикують секс із чоловіками, зокрема в контексті ВІЛ-інфекції, для зменшення вразливості чоловіків, які практикують секс із чоловіками, до інфікування ВІЛ і до впливу ВІЛ-інфекції та СНІДу»⁴⁸.

Запитання 6. Якими є наслідки прийняття цього законопроекту щодо впливу на послуги охорони здоров'я, соціальні структури та підтримку міжнародними партнерами програм розвитку України?

- 6.1 Хоча український уряд докладає значних зусиль у боротьбі з епідемією ВІЛ-інфекції, ЧСЧ безпосередньо не згадані у переліку груп ризику у Загальнодержавній програмі забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки. Це змусило неурядові організації, фінансовані міжнародними донорами, заповнити цю прогалину⁴⁹. Справді, всі орієнтовані на ЧСЧ програми з профілактики ВІЛ-інфекції, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД та з мобілізації ЛГБТ-спільноти у відповідь на епідемію ВІЛ-інфекції фінансуються виключно за міжнародні кошти та впроваджуються винятково НУО. Наприклад, у рамках програми 6-го раунду Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією «Підтримка з метою запобігання ВІЛ/СНІД, лікування і догляд для найуразливіших верств населення в Україні», Міжнародним благодійним фондом «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», підтримуються 18 проектів із профілактики ВІЛ-інфекції серед ЧСЧ в 16 з 27 територіально-адміністративних одиниць України. У 2010–2011 рр. Всеукраїнська благодійна організація «Точка опори» підтримувала програми з догляду та підтримки ВІЛ-позитивних ЧСЧ в 11 містах⁵⁰. Там, де чоловіки, які практикують секс із чоловіками, отримують послуги з профілактики та лікування ВІЛ-інфекції від НУО, рівні знань щодо профілактики ВІЛ-інфекції та шляхів передачі ВІЛ серед цих ЧСЧ — клієнтів НУО вищі, ніж у ЧСЧ, які не залучені до програм із профілактики, догляду та підтримки⁵¹.

- 6.2 Законопроект № 8711 зведе нанівець зусилля громадянського суспільства, оголосивши поза законом значну частку діяльності з інформування, роботи з населенням і підвищення обізнаності

⁴⁵ Human Rights Watch, *Ukraine: Letter to Chairman of Parliament Volodymyr Lytvyn Regarding Proposal for a Bill on Banning "Propaganda of Homosexuality"*, October 17, 2011, <http://www.hrw.org/node/102376>

⁴⁶ Там само. Див. також виноски 42 та виноски 47 і 48.

⁴⁷ UN Human Rights Committee, *Communication No. 488/1992: Australia. CCPR/C/50/D/488/1992, 4 April 1994, para. 8.5 (Toonen v. Australia)*. <http://iilj.org/courses/documents/Toonenv.Australia.pdf>

⁴⁸ International Guidelines on HIV/AIDS and Human Rights, 2006 Consolidated Version, http://data.unaids.org/Publications/IRC-pub07/jc1252-internguidelines_en.pdf

⁴⁹ Beyrer, C., et al, (2011), *The Global HIV Epidemics among Men Who Have Sex with Men (MSM)*, The World Bank, <http://siteresources.worldbank.org/INTHIVAIDS/Resources/375798-1103037153392/MSMReport.pdf>.

⁵⁰ Див. виноски 11.

⁵¹ *Monitoring the Behavior and HIV Infection Prevalence Among Men Who Have Sex With Men as a Component of Second Generation Surveillance*, 2009. [БРАКУЄ ЛІНКА]

стосовно профілактики ВІЛ-інфекції та доступу до догляду у зв'язку з ВІЛ-інфекцією⁵². Як визнано у Декларації про прихильність справі боротьби з ВІЛ/СНІДом, яку підписала Україна, повна реалізація прав і свобод людини для всіх і запобігання стигматизації та дискримінації щодо людей, які живуть із ВІЛ або піддаються ризику інфікування ВІЛ, є основоположними елементами відповіді на пандемію⁵³. Крім того, у п. 39 прийнятої 2011 р. на рівні Генеральної Асамблеї ООН Політичної декларації з ВІЛ/СНІДу, яку Україна також підписала, ще раз підтверджено: «повне здійснення всіх прав людини та основних свобод для всіх є найважливішим елементом глобального реагування на епідемію ВІЛ, зокрема в галузі профілактики, лікування, догляду та підтримки; визнаємо, що вирішення проблеми стигматизації та дискримінації тих, хто є або може бути носієм ВІЛ або вражений ним, включаючи їх сім'ї, має також величезне значення для боротьби з глобальною епідемією ВІЛ, і визнаємо в той же час необхідність, залежно від обставин, зміцнення національної політики та законодавства для боротьби з такою стигматизацією та дискримінацією»⁵⁴.

6.3 Запропонований законопроект може негативно вплинути на підтримку міжнародними донорами програм з протидії ВІЛ-інфекції в Україні, тому що дедалі більше міжнародних організацій прив'язують своє фінансування до показників дотримання прав людини. Наприклад, у Стратегії Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією на 2012–2016 роки заохочення і захист прав людини визнані однією з п'яти стратегічних цілей, що їх країнам необхідно досягти з метою отримання фінансування⁵⁵. Крім того, у Рамковій програмі дій ЮНЕЙДС щодо ЧСЧ наголошується на тому, що серед міжнародних технічних агенцій та багатосторонніх, двосторонніх і приватних донорів (передусім таких, як Світовий банк і Глобальний фонд для боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією) зростає імпульс до врахування потреб ЧСЧ щодо охорони здоров'я і прав людини⁵⁶.

Запитання 7. Чи є запропонований законопроект пріоритетом для України?

7.1 Якщо цей законопроект буде прийнятий, це поставить під загрозу програму профілактики та лікування ВІЛ-інфекції, яка діє в Україні, а також зусилля з досягнення Цілі розвитку тисячоліття № 6 щодо зупинення в Україні до 2015 року поширення ВІЛ/СНІДу і започаткування тенденції до скорочення захворюваності⁵⁷. Запропонований законопроект отримав негативну оцінку з боку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України⁵⁸; проти нього виступили численні міжнародні й національні діячі, експерти та провідні посадовці. Свою занепокоєність щодо цього законопроекту висловив Європейський Парламент, який нещодавно ухвалив резолюцію, що засуджує гомофобні та дискримінаційні закони й закликає до прийняття

⁵² Див. виноску 2. Див. також: Андрій Клепіков, Виконавчий директор Міжнародного благодійного фонду «Міжнародний альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», *Лист Голові Верховної Ради України В. Литвину*, 14 жовтня 2011 р.

⁵³ ООН, *Декларація про прихильність справі боротьби з ВІЛ/СНІДом* (2001), http://data.unaids.org/publications/irc-pub03/aidsdeclaration_en.pdf.

⁵⁴ Генеральна асамблея ООН, А/RES/65/277, *Політична декларація з ВІЛ/СНІДу: активізація наших зусиль із викоренення ВІЛ/СНІДу*, 8 липня 2011 р., http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/document/2011/06/20110610_UN_A-RES-65-277_en.pdf.

⁵⁵ *Global Fund Strategy 2012-2016: Investing for Impact*, http://www.theglobalfund.org/documents/core/strategies/Core_GlobalFund_Strategy_en/.

⁵⁶ UNAIDS, UNDP, (2009), *UNAIDS Action Framework: Universal Access for Men who have Sex with Men and Transgender People*, http://data.unaids.org/pub/report/2009/jc1720_action_framework_msm_en.pdf.

⁵⁷ Олів'є Адам, Координатор системи ООН в Україні, *Лист Голові Верховної Ради України В. Литвину*, 31 жовтня 2011 р., <http://www.asylumlaw.org/docs/sexualminorities/Ukraine LGBT draft Law 8711 to Lytvyn.pdf>.

⁵⁸ Див. виноску 2.

національного законодавства, спрямованого на заохочення рівності та свободи вираження поглядів і переконань щодо сексуальної орієнтації⁵⁹. Після агресивних фізичних нападів під час заходу «КиївПрайд2012» Кетрін Ештон, Верховний представник Європейського Союзу з закордонних справ і політики безпеки, Віце-Президент Європейської Комісії, закликала Україну гарантувати права українців, що належать до спільноти ЛГБТ, на мирні зібрання та свободу вираження⁶⁰.

7.2 Міжнародні⁶¹ та національні лідери⁶² виступають за рівність незалежно від сексуальної орієнтації; деякі країни забороняють дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації; суди низки держав посилаються на правозахисні норми з метою скасування архаїчних законів, які криміналізують одностатеві сексуальні стосунки між особами, що досягли «віку згоди»⁶³; у деяких країнах, де ефективна правова допомога зробила справедливість і рівність реальністю для чоловіків, які практикують секс із чоловіками, це спричинило позитивні наслідки для сфери охорони громадського здоров'я. Факти показують, що в низці осередків епідемії загальний доступ ЧСЧ до послуг у зв'язку з ВІЛ-інфекцією, разом із антидискримінаційними зусиллями, може значно зменшити захворюваність на ВІЛ як серед ЧСЧ, так і серед населення в цілому⁶⁴. Міжнародна спільнота закликає Верховну Раду України відхилити запропонований законопроект, який у разі його прийняття стане викликом для основоположних прав людини та перешкодою для реалізації ефективних заходів щодо протидії ВІЛ-інфекції.

⁵⁹ *European Parliament Resolution on the Fight Against Homophobia in Europe*, May 24th, 2012, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+P7-RC-2012-0234+0+DOC+PDF+V0//EN>.

⁶⁰ European Union, *Statement by the Spokesperson of the HR Ashton on Homophobic Violence at 'Pride' Events on 19-21 May in Kyiv*, 24 May 2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/130404.pdf.

⁶¹ Відеозвернення Генерального секретаря ООН до засідання Ради ООН із прав людини з питань насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності, Женева, Швейцарія, 7 березня 2012 р., <http://www.un.org/sg/statements/?nid=5900>; Commission on AIDS in Asia, (2008), *Redefining AIDS in Asia: Crafting an Effective Response*, New Delhi, Oxford University Press, p. 203.; А. Гровер (2010), *Доповідь Спеціального доповідача щодо права кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я*, Рада ООН із прав людини, 14 сесія, *Заохочення і захист усіх прав людини, громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, зокрема права на розвиток*, Документ ООН А/НRC/14/20.

⁶² Гілларі Клінтон, Державний секретар США, у своїй заяві з нагоди Дня прав людини 2011 р. зазначила: «Права геїв є правами людини, а права людини є правами геїв», <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/12/178368.htm>.

⁶³ *Naz Foundation (India) Trust v. Government of Delhi & others* (2009), 160 Delhi Law Times 277; Hong Kong Court of Appeal, *Secretary for Justice v. Yau Yuk Lung Zigo and Lee Kam Chuen* (2007) and *Leung T.C. William Roy v. Secretary of Justice* (2006); Fiji High Court, *Nadan and McCoskar v. State* (2005); US Supreme Court, *Romer v. Evans* (1996).

⁶⁴ Beyrer, C., et al, (2011), *The Global HIV Epidemics among Men Who Have Sex with Men (MSM)*, The World Bank, <http://issuu.com/world.bank.publications/docs/9780821387269>; UNAIDS, UNDP, (2009), *UNAIDS Action Framework: Universal Access for Men who have Sex with Men and Transgender People*, http://data.unaids.org/pub/report/2009/jc1720_action_framework_msm_en.pdf.